

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ У КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОМУ ЛІЦЕЇ

Психологія –
школі

У статті розглядаються основні підходи до вивчення теорії особистості, формулюються завдання психологічного супроводу школяра, висвітлюється система роботи в навчальному закладі.

Ключові слова: гуманний підхід, психологічний супровід, особистість, самопізнання, профільна освіта.

УДК 37.091.21:
159.923.2(477.43)

У сучасних умовах оновлення системи національної освіти в її основу покладено гуманний підхід до дитини. Відтак важливого значення набуває психологізація освітнього середовища, оскільки навчально-виховний процес тепер передбачатиме не лише передавання відомостей про основи наук або життя, а й забезпечуватиме здобуття учнями академічних знань. Загальноосвітній навчальний заклад, який є початковим соціальним інститутом, повинен готувати школярів до життя. Тому дедалі більш актуальними стають можливості психології, необхідність її практичного застосування в організаційному розвитку освітнього закладу.

Гармонійно розвиненому суспільству не байдуже, якими стануть його громадяни: суто висококваліфікованими фахівцями чи ще й інтелегентними, високоморальними людьми. Для сучасного суспільства притаманно за допомогою змісту та форм освіти впливати на психологічні засади розвитку навчального закладу, форму-

вання юної особистості.

Загальновідомою, що коли змінюється середовище, в якому навчається дитина, змінюються її уявлення про себе, свої творчі можливості. Потреби часу вимагають, щоб зміни у ставленні дитини до власного «Я» були позитивними. Для цього наставники повинні допомогти дитині пізнати себе, інших людей, навчити її відчувати власний стан, аналізувати поведінку, адекватно оцінювати реальні успіхи, запобігати невдачам та психологічному дисбалансу між власним внутрішнім світом і зовнішнім впливом на дитину.

Мета нашого дослідження – розглянути основні психологічні підходи до вивчення особистості, проаналізувати методи психологічного супроводу інноваційної діяльності та розвитку особистості школяра у Кам'янець-Подільському ліцеї.

Завдання дослідження такі:

- виявлення і розвиток задатків та здібностей кожного учня;

**Людмила
РУДИК**
Практичний психолог
Кам'янець-Подільського ліцею

Директор школи, ліцею, гімназії № 1-2 2017

- формування стійкості дітей у ситуаціях «мінливості» суспільства;
- допомога в практичному застосуванні здобутих знань;
- підвищення загальнокультурного та інтелектуального рівнів учнів.

Особливого значення набуває розвиток здатностей творчих учнів до саморегуляції, вироблення гнучкості мислення, його нешаблонності.

Для реалізації поставлених завдань розроблено психологічну методику роботи з учнем та психологічну модель випускника ліцею. Чітко визначено завдання з розкриття потенційних можливостей у формуванні розвиненої творчої особистості: органічне поєднання процесу навчання та виховання, спрямоване на краще розуміння дитиною власної особистості; розвиток уміння практично застосувати здобуті знання; створення умов для проведення навчання та виховання ліцеїстів відповідно до положень особистісно-орієнтованої освіти; моделювання умов, максимально наближених до реального майбутнього життя; спрямованість навчально-виховного процесу на формування життєвих компетенцій ліцеїстів.

Людина не народжується з готовими здібностями. Вродженими є лише задатки, тобто анатомо-фізіологічні передумови формування здібностей. Саме на їхній основі під впливом навчання і виховання під час взаємодії дитини з навколишнім середовищем розвиваються її здібності.

Для забезпечення сприятливих умов розвитку дітей різних вікових груп, починаючи з дошкільного віку, доцільно широко використовувати ранню та потапну діагностику, своєчасно виявляти творчий потенціал особистості шляхом застосування різних видів тренінгів, які передбачають оволодіння дітьми такими вміннями:

1) психофізіологічного удосконалення (навчання дітей виживання в екологічно несприятливих умовах, розвиток їхніх здібностей);

2) удосконалення комунікативних навичок;

3) стимулювання творчого мислення в різних сферах діяльності методами, які реалізують ідеї колективної праці та співтворчості засобами інтенсивного засвоєння знань і способів діяльності.

Важливу роль відіграють психологічні ресурси дитини, *тому психолог зобов'язаний спрямовувати їхній розвиток на:*

- формування здатності акумулювати знання про навколишній світ;
- навчання розділяти суб'єкти та об'єкти зовнішнього світу;
- формування навичок цілеспрямованої діяльності;
- навчання вибіркового ставлення до дійсності.

Робота у Кам'янець-Подільському ліцеї спрямована на те, щоб діти почували себе комфортно, досягали найвищого рівня у всьому, чим вони займаються, відчували власну цінність та мали адекватну самооцінку. У навчальному закладі створено атмосферу, яка надихає учнів, заохочує до діяльності, розвиває творче начало та здібності, стимулює прагнення до знань, спираючись на такі чинники: визнання раніше не визнаних чи не використаних можливостей, повага до бажання працювати самостійно, вміння втримуватися від втручання у процес творчої діяльності. Робота практичного психолога передбачає співпрацю з абітурієнтами (7–8-класниками), що передбачає анкетування та бесіду щодо стану здоров'я та клімату в родині, в якій виховується дитина, коло її занять у позаурочний час, улюблені предмети, хобі, усвідомленні досягнення.

Робота з учнями першого року навчання передбачає поглиблену діагностику, що дає можливість дослідити рівень інтелектуального розвитку, тип темпераменту, характер, рівень тривожності, фрустрації, агресивності, ригідності, комфорту у колективі, заповнення «творчих паспортів», формування

банку даних обдарованих ліцеїстів. У співпраці з класними керівниками, батьками, учнями та практичним психологом заповнюється *«Моніторинг розвитку учня»*, що допомагає відстежувати досягнення учня. Ліцеїсту надається можливість проводити аналіз власних рис, переваг, невдач. З метою пізнання та саморозкриття власних можливостей дев'ятикласникам пропонується участь у тренінгах та корекційно-розвивальних заняттях (*«Розвиток комунікативних здібностей»*, *«Як стати щасливим»*). Задля розвитку інтересу до психології як науки пропонується цикл бесід (*«Як планувати свій час»*, *«Як завойовувати друзів»*, *«Як розвивати творчі здібності»*, *«Чи вмієте ви конфліктувати?»*).

У роботі з десятикласниками пріоритетним є відбір до Малої академії наук. Дослідження претендентів на участь у МАН здійснюється за такими параметрами: рівень сформованості аналітичного мислення, ораторських здібностей, мотивації, компетентності з предмета контрольної роботи. Рівень сформованості аналітичного мислення діагностується за методикою Равена. Не менш важливо розвивати ораторські здібності – вміння вільно триматися перед аудиторією, доносити свої погляди, думки. За допомогою цих досліджень можна передбачити результати та надати рекомендації учням щодо написання науково-дослідницької роботи або запропонувати реалізувати себе в іншій сфері. Важливим елементом співпраці з одинадцятикласниками є підготовка до конкурсу-захисту наукових робіт з МАН. З цією метою розроблено заняття, що передбачають вивчення таких тем: *«Автопрезентація – що говорити про себе»*, *«Публічні виступи. Як до них підготуватись»*, *«Структура публічних виступів»*, *«Зовнішній вигляд оратора»*, *«Мова тіла»*, *«Дискусії, дебати»*, *«Презентації»*, *«Як подолати стрес»*.

У межах просвітницької діяльності розроблено курс *«Психологія спілку-*

вання», програма якого спрямована на вивчення й усвідомлення індивідуальних рис учня, розуміння ним своїх ресурсів і обмежень. **Мета курсу** – допомогти кожному визначити пріоритетні напрями особистісного розвитку. Діяльність клубу *«Синтон»* об'єднує тих, хто поглиблено цікавиться психологією, прагне проводити дослідження власної особистості та закономірностей людської взаємодії. Цикл занять *«Як ставитись до помилок»*, *«Як розпізнавати людей»*, *«Самопізнання та самопрограмування особистості»*, *«Особистість та вибір професії»* має на меті розкриття потенціалу ліцеїстів, розвиток творчого мислення, вміння конкурувати. Адже сьогодні надзвичайно цінуються самостійність та здатність до самоорганізації, вміння відстоювати свою думку, вести діалог, шукати і знаходити змістовні компроміси.

Задля попередження негативних тенденцій у розвитку особистості (алкоголізм, наркоманія) використовується метод настільних ігор – фотофішка, *«Володар кілець»*.

Важливу роль у підготовці до ЗНО має психологічна готовність старшокласника, тому заняття, розроблені психологом, спрямовані на ефективну підготовку учнів і передбачають зняття тривожності, відчуття атмосфери справжнього випробовування. Багаторазове програвання ситуації виробляє в учнів впевненість.

Крім навчання, ліцеїсти мають чимало особистих проблем. Для їх подолання пропонується індивідуальне консультування. Розібратися з проблемами допомагає метод *«символ-драми»*. Здебільшого учні, які мають серйозні проблеми, не задовольняються однією консультацією, тому занять може бути до 20. Метод «символ-драми» є надзвичайно ефективним, адже він допомагає учням самостійно аналізувати власні проблеми та знаходити вихід, малюючи власні образи.

Робота з батьками передбачає моніторинг соціального статусу роди-

ни, діагностування рівня батьківських відносин, психологічну просвіту батьків щодо становлення і розвитку особистості дитини, індивідуальне консультування батьків та надання рекомендацій. Школа для батьків «Гармонія» має на меті ознайомлення батьків з особливостями обдарованих дітей, новітніми дослідженнями, цікавими фактами про особливості розвитку дитини.

Робота з учителями передбачає моніторинг організаторських, рефлексивно-аналітичних, комунікативних здібностей педагога; оцінку творчого потенціалу вчителя; психолого-методичну допомогу та консультування щодо обдарованих дітей з метою самовдосконалення педагога; рекомендації щодо роботи педагога з обдарованою дитиною («Психологічна абетка»); роботу психологічного семінару-практикуму для вчителів «Школа партнерства», завданням якого є гармонізація внутрішнього світу педагога, реалізація його професійного зростання, зосередження уваги педагогічних працівників на потребі учня. Психолого-педагогічні семінари мають на меті не лише пізнання особистості учня, а й особистості вчителя, адже працювати з обдарованими дітьми – це велика відповідальність

і постійна робота над собою. З цією метою розроблено семінари: «Характерологічні особливості особистості», «Методи уникнення конфліктів», «Психологічна готовність до ЗНО» та інші. Зазначені етапи та форми роботи взаємопов'язані та обумовлюють багатовекторність вибору форм роботи з творчим потенціалом дитини.

Тож завдяки психологічному супроводу кожен ліцеїст усвідомлює власні можливості, готовність до праці, самостійно й свідомо здійснює вибір профілю навчання, шляхів самореалізації поза навчально-виховним процесом.

Ефективність психологічного супроводу в ліцеї визначається за допомогою здійснення оперативного оцінювання психологічного впливу – експрес-діагностики, яку застосовують для прогнозування подальшого особистісного зростання ліцеїста на основі порівняння здобутого результату з розробленою моделлю випускника ліцею та за допомогою анкетування.

Психологічний супровід ліцеїста завершується реальним, конкретним результатом:

- визначено коло інтересів, здібностей, рівня творчого потенціалу, напряму обдарованості учня;
- усвідомлено ліцеїстом власне багатогранне «Я», сформовано сукупність уявлень про себе, свій внутрішній світ та довкілля;
- усвідомлено особистісний вибір у складному сучасному світі;
- сформовано конкурентоспроможну особистість, яка характеризується високим рівнем інтелектуального розвитку, є психологічно підготовленою до повноцінного життя у сьогоденні.

Структура психологічного супроводу не є догмою, вона може динамічно змінюватися залежно від умов роботи у кожному конкретному випадку. Динамічна та гнучка методика психологічного супроводу оптимізує навчально-виховний процес і одночасно є важливою для ліцеїстів в аспекті їхньої підготовки до дорослого життя.

Людмила Рудик
Психологическое сопровождение развития личности ученика в Камыанець-Подольском лицее

В статье рассматриваются основные подходы к изучению теории личности, формулируются задачи психологического сопровождения школьника, освещается система работы в учебном заведении.

Ключевые слова: гуманный подход, психологическое сопровождение, личность, самопознание, профильное образование.

Ludmyla Rudyk
Psychological support in personality's development in lyceum

The article deals with Kamyanets-Podilsk main approaches to the study of the personality theory, the tasks of psychological student's support the system of teachers activities.

Keywords: humane approach, psychological support, personality, self-knowledge, professional education.